

УДК 658.14/17

Говорушко Т.А., Обушина Н.І., Собко Н.В.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ФІНАНСОВОЇ ЛОГІСТИКИ ПІДПРИЄМСТВА В РИНКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті поглиблено теоретичні основи щодо управління системою фінансової логістики підприємства, розкрито її основні складові та особливості впровадження й ефективного функціонування в системі логістичного менеджменту на підприємстві в цілому.

Ключові слова: логістика, логістична система, фінансова логістика, система фінансової логістики, фінансові потоки підприємства.

Постановка проблеми. Становлення ринкових відносин в Україні формує сьогодні особливий інтерес теоретиків і практиків до вже відпрацьованого в Європі й Америці інструментарію логістичного управління фінансовими потоками підприємств. Сьогодні цей інтерес є досить актуальним для різних підприємницьких структур, оскільки в оптимізації переміщення фінансових потоків криються більші можливості для формування їхньої стійкої конкурентної позиції на ринку за рахунок покращення фінансових результатів діяльності, зростання фінансової стійкості та активізації інвестиційної діяльності підприємства.

Саме логістичний менеджмент покликаний забезпечити ефективно й цілеспрямованого ведення фінансової діяльності будь-якої високоорганізованої системи. Такий результат і є уособленням мистецтва фінансового управління на підприємстві, його науковості, якості й ефективності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Концептуальні основи управління фінансовими потоками в логістичних системах висвітлено в працях зарубіжних економістів: Д.Бауерсокса, О.Бутрина, О.Зевакова, Д. Клосса, М. Кристофера, Б.Миротина, С.Нагловського, Р. Радіонова, а також вітчизняних учених: І.Бланка, Є. Крикавського, М. Лепи, О.Лактіонової, Р.Ларіної, І.Сіренка, Л.Федулової, Л.Шемаєвої, М.Чумаченка, І.Швець та ін. Однак, роботи означених вище науковців, присвячені характеристикам системи управління підприємством в цілому і не враховують особливостей формування, розподілу та руху фінансових потоків, підвищеного рівня динамічності та рухливості об'єкта управління (фінансових потоків), не віддзеркалюють особливого системного характеру фінансових відносин, що виникають у процесі управління фінансовими потоками.

Саме тому існуючі розробки потребують подальшого розвитку в напрямі формування цілісної системи фінансової логістики на підприємстві та вдосконалення методичних підходів до її аналізу.

Мета статті. Метою статті є подальший розвиток теоретичних положень, методичних підходів і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення

управління фінансовими потоками підприємства в ринковому середовищі на основі використання логістичного підходу.

Виклад основного матеріалу. За доцільне вважаємо розпочати із визначення економічної сутності поняття «логістика», оскільки надалі мова піде про необхідність та особливості застосування логістичного підходу до управління фінансовими потоками підприємства.

Поняття «логістика» походить від грецького слова «logistike», що означає мистецтво обрахунків, уміння обмірковувати. Більшість сучасних науковців зводять логістику до управління матеріальними потоками або в кращому випадку матеріальними та інформаційними.

Так, наприклад, Сергеев В.І [1] вважає, що: “Логистика – это интегральный инструмент менеджмента, способствующий достижению стратегических, тактических или оперативных целей организации бизнеса за счет эффективного, с точки зрения снижения общих затрат и удовлетворения требований конечных потребителей к качеству продуктов и услуг, управления материальными и (или) сервисными потоками, а также сопутствующими им потоками информации и финансовых средств”. Як бачимо, у даному визначенні присутні матеріальні, інформаційні та фінансові потоки. Однак, останнім відводиться другорядна роль, тобто вважається, що фінансові потоки є супроводжуваними по відношенню до матеріальних.

Найбільш демократичним у цьому відношенні, на нашу думку, є трактування логістики у Є.В.Крикавського [2]: “Логистика – це наука про оптимальне управління матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками в економічних адаптивних системах із синергічними зв’язками”.

Не зважаючи на існування таких визначень, найбільша увага в логістиці приділяється все-таки матеріальним та інформаційним потокам. Фінансові потоки належної уваги поки ще не отримали.

У зв’язку з цим вважаємо, що пріоритет не повинен надаватися ні матеріальним, ні фінансовим, ні інформаційним потокам, навпаки необхідним є відведення кожному з потоків рівнозначної ролі та досягнення на підприємстві оптимальних взаємозв’язків між ними. Відповідно до цього підприємство слід розуміти як складну, відкриту фінансово-економічну систему, пов’язану із зовнішнім середовищем специфічними відносинами щодо руху матеріальних, фінансових та інформаційних ресурсів.

Одним із базових понять логістики є логістична система. Логістична система (ЛС) – це адаптивна система зі зворотним зв’язком, яка виконує ті чи інші логістичні функції (операції), складається із підсистем і має розвинуті внутрішньосистемні зв’язки та зв’язки із зовнішнім середовищем [3].

Будь-яка логістична система представлена відповідними складовими, серед яких особливе місце приділяється системі фінансової логістики.

Фінансова логістика – це окремий напрям логістики, що розглядає управління фінансовими потоками, з позиції бізнесу фінансова логістика – спосіб управління фінансовими потоками, що дає змогу забезпечити фінансову прибутковість підприємства та збільшити його ринкову вартість.

На основі проведеного аналізу сутності економічної категорії «фінансова логістика» нами запропоновано таку дефініцію досліджуваної категорії: «Фінансова логістика – це наука про управління фінансовими потоками та взаємозв'язки між ними у відкритих фінансово-економічних системах на основі інформації по організації матеріальних потоків відповідно до загальних цілей і критеріїв ефективності».

Вважаємо, що класифікація завдань фінансової логістики повинна враховувати, окрім особливостей логістики, також вплив фінансового маркетингу та фінансового менеджменту. Завдання, які вирішуються фінансової логістикою, доцільно розподілити за ступенем їх важливості тому всі завдання пропонуємо розбити на три групи: головні (або глобальні), загальні та приватні (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація завдань фінансової логістики за ступенем їх важливості (обґрунтовано авторами з використанням)

Джерело: [4]

Відомо, що концепція фінансової логістики реалізується на основі системного підходу. Відповідний системний підхід використовується для глибшого розуміння концепції фінансової логістики та більш ефективного проведення логістичних досліджень у сфері управління фінансовими потоками підприємства.

На нашу думку, теоретичне обґрунтування логістичного підходу в системі управління фінансовими потоками полягає в двоєдиному підході до розгляду самих фінансових ресурсів:

– у контексті логістизації виробництва, тобто взаємозв'язку з іншими видами ресурсів (матеріальними, інформаційними, трудовими);

– у контексті системи бізнесу, тобто послідовного їх перетворення з однієї форми в іншу і особливостей їх функціонування в цих формах (грошовій, матеріалізованій).

Ці два підходи можуть бути покладені в основу організації процесу управління системою фінансової логістики на підприємстві, і в свою чергу, вимагають здійснення діагностики стану управління фінансовими потоками підприємств з використанням показників, які характеризують не тільки фінансову, а й виробничу та інвестиційну діяльність, а також управління фінансовими ресурсами, які знаходяться не тільки в грошовій формі, а й перетворені в матеріалізовану форму.

Отже, формування системи фінансової логістики на підприємстві розпочинається з вивчення поточної системи управління фінансовими потоками. Система управління фінансовими потоками будучи складовою комплексної системи управління підприємством віддзеркалює найбільш динамічні процеси, що відбуваються у господарській діяльності підприємства, а саме процес формування, розподілу та руху вхідних та вихідних фінансових потоків підприємства.

Незважаючи на досить широке використання терміна “фінансовий потік”, на сьогодні не існує його однозначного тлумачення серед науковців. Проведені дослідження показали, що у науковій літературі виділяється три основні підходи до визначення сутності поняття «фінансовий потік» (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до визначення сутності поняття “фінансовий потік”

Підходи до Визначення	Ознака	Переваги	Недоліки
1-й підхід	Фінансові потоки як складова логістичної системи	-враховуються всі види фінансових ресурсів; -розглядаються на рівні підприємства	розглядаються у взаємозв'язку із товарними потоками; не враховуються відносини, що супроводжують рух фінансових ресурсів
2 – й підхід	Ототожнення з грошовим	-потоки розглядаються в	не враховують інші фінансові ресурси; не

	потоком	динаміці; -розглядаються на рівні підприємства	враховують відносини, що супроводжують рух фінансових ресурсів
3 – й підхід	Визначення фінансових потоків як специфічних грошових	-враховуються відно- сини, що супроводжують рух фінансових ресурсів	враховується переважно перерозподільча стадія руху фінансових ресурсів

Джерело: [4]

Прихильники першого підходу визначають фінансовий потік як складову логістичної системи. Так В. В. Концева, С. С. Костенко під фінансовим потоком розуміють “спрямований рух грошових засобів чи ресурсів у логістичних системах або між ними, необхідний для забезпечення матеріальних та інформаційних потоків” [5].

Сутність другого підходу полягає в ототожненні цього поняття з грошовим потоком “Cash flow”, що в перекладі з англійської мови означає “потік готівки” (О. О. Лазичева, В. В. Бочаров, А. Р. Горбунов та ін.). Таке тлумачення фінансового потоку можна пояснити концептуальними відмінностями у визначенні меж фінансових відносин та складу фінансових ресурсів. Також в рамках фінансового менеджменту фінансові потоки ототожнюються з грошовими, термін “фінансові потоки” застосовується по відношенню до потоків грошових коштів.

Згідно з третім підходом фінансові потоки визначаються як специфічні грошові. Серед прихильників даного підходу слід виділити Г. М.Азаренкову, О. В.Майбороду, С. І.Крилова.

Фінансовий потік, на нашу думку, є сукупністю фінансових ресурсів, які циркулюють між складовими логістичної системи підприємства та пов’язані з рухом матеріальних, інформаційних та інших потоків як в межах логістичної системи, так і поза нею. Кожен фінансовий потік містить однорідні компоненти – елементи фінансового потоку, які в межах логістичної системи можна визначати як одиничне спрямування фінансових ресурсів, що мають відношення до відповідного фінансового потоку. Якщо розглядати логістичну систему промислового підприємства, то її загальний фінансовий потік може бути представлений фінансовим потоком забезпечення, фінансовим потоком у виробництві, фінансовим потоком збуту.

Згідно з системно-потоківим підходом управління системою фінансової логістики підприємства слід розглядати як безперервне функціонування складної багаторівневої динамічної впорядкованої системи, діяльність якої спрямована на формування, обслуговування, розподіл та рух таких фінансових потоків, які забезпечували б стале збільшення ринкової вартості підприємства як об’єкта інвестування. Фінансова логістична система є інтегрованою системою, що узгоджено реалізує цілі бізнесу всіх своїх учасників – від постачальника до кінцевого споживача.

Управління системою фінансової логістики підприємства має здійснюватися безперервно протягом всього періоду його функціонування. При цьому воно має базуватися на відповідних принципах (табл. 2).

Окрім принципів управління система фінансової логістики має виконувати відповідні функції.

Функції системи управління фінансовими потоками підприємства (управління активами, управління капіталом, управління інвестиціями, управління грошовими потоками, управління фінансовими ризиками) на основі логістичної концепції системно направлені на повне задоволення потреб підприємства у певному виді товарного потоку.

Таблиця 2

Принципи управління системою фінансової логістики на підприємстві

Назва принципу	Сутність принципу
Системність	Дозволяє управляти сукупним фінансовим потоком з урахуванням факторів зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування логістичної системи підприємства
Інтегрованість	Управління фінансовими потоками має здійснювати у комплексі з іншими логістичними потоками та на всіх етапах руху по логістичному ланцюзі
Комплексність	Забезпечує розробку і прийняття таких рішень щодо вхідних і вихідних фінансових потоків, які мають впливати на загальну результативність логістичної системи підприємства
Синергічність	Забезпечує узгодженість всіх операцій і процесів, що сприяє виникненню більшого ефекту в цілому по логістичній системі
Гнучкість	Система здатна коригувати ціль функціонування при зміні умов функціонування та стану її підсистем. Система передбачає постійний моніторинг та коригування цільових установок в процесі досягнення певних результатів діяльності як системи в цілому, так і її підсистем та елементів
Адаптивність	Створює умови для управління фінансовими потоками в межах гнучкої логістичної системи, яка легко пристосовується до змін ринкового середовища
Динамічність	Забезпечує встановлення достатньої швидкості руху фінансових потоків між всіма підсистемами логістичної системи
Конструктивність	Полягає в безперервному відслідковуванні руху фінансового потоку і оперативному коригуванні його руху по логістичній системі
Багатофункціональність	Система здатна реалізовувати комплекс загальних управлінських функцій (планування, організація, контроль, мотивація), як і її структурні елементи, яким властиві відповідні набори функцій
Науковість	Визначає необхідність застосування наукового аналізу та впровадження нових розробок в управління фінансовими потоками логістичних систем промислових підприємств

Джерело: узагальнено авторами з використанням [4, 5]

Практичне використання логістичного підходу до управління фінансовими потоками передбачає реалізацію таких напрямів: моделювання фінансових логістичних потоків і формування механізму управління ними; визначення параметрів логістичного шляху фінансових потоків за окремими етапами; уточнення складу показників і критеріїв ефективності; планування обсягів та швидкості руху фінансових потоків; аналіз відхилень фактичних фінансових результатів протікання процесів з метою опрацювання необхідних даних для підвищення результатів подальшої діяльності підприємств.

Звідси видно, що логістизація управління фінансовими потоками на підприємстві має характер безперервного процесу через реалізацію головних методів логістичного менеджменту, які можна згрупувати за відповідними взаємопов'язаними функціями: планування, організація, мотивація, контроль і координація (табл. 3).

Таблиця 3

Методи менеджменту фінансової логістики підприємства

Методи	Сутність методу
Методи планування	Передбачають визначення цілей, формулювання стратегічних і тактичних завдань управління фінансовими потоками логістичної системи, розробку перспективних та оперативних планів, встановлення завдань структурним підрозділам і виконавцям
Методи організації фінансово-логістичних процесів підприємства	Охоплюють логістичні структури фінансового обслуговування матеріально-технічного забезпечення, виробництва, збуту та сервісного обслуговування готової продукції. При цьому організація управління логістикою руху фінансових потоків може будуватися як на базі самостійних функціонально-виробничих підрозділів логістичної системи, так і шляхом логістизації традиційних функцій управління підприємством
Методи логістичної мотивації	Грунтуються на оптимальному розподілі ефекту в процесі руху матеріальних і фінансових потоків підприємства між усіма учасниками відповідної системи управління. Для членів колективу методи логістичної мотивації можуть бути представлені у вигляді заходів матеріального (заробітної плати, надбавок і пільг) та нематеріального стимулювання
Методи логістичного контролю	Їх метою є кількісна та якісна оцінки досягнення поставлених цілей логістичної системи. Основними методами контролю є облік, оцінка та аналіз відхилень фактичних результатів від запланованих і виявлення причин цих відхилень
Методи логістичної координації	Призначенням методів є досягнення узгодженості дій усіх учасників логістичного процесу управління підприємством, що дасть змогу встановити взаємозв'язок між всіма елементами логістичної системи

Джерело: узагальнено авторами з використанням [1, 4, 5]

Взагалі управління фінансовими потоками в межах логістичної системи має свої характерні риси, які є відмінними від загальноприйнятих підходів до

управління фінансовими потоками. Першочергово це визначається наявністю тісних взаємозв'язків, що існують між логістичними потоками.

Згідно до традиційних класифікаційних груп за системоутворюючими властивостями система фінансової логістики підприємства відноситься до складної системи з складною багаторівневою структурою, оскільки вона характеризується такими особливостями:

- система фінансової логістики має розгалужену структуру як по горизонтальних, так і по вертикальних рівнях управління;

- структура системи фінансової логістики формується під впливом внутрішніх властивостей, особливостей організації управління ресурсами та фінансовими потоками підприємства, піддається цілісному опису, який дає повну інформацію про систему, її елементи, функції, зв'язки, механізми роботи, що дозволяє прогнозувати її поведінку;

- існує значна кількість взаємопов'язаних, взаємозалежних та взаємодіючих елементів, які виконують певний перелік функцій, поєднаних у комплексні функції системи фінансової логістики підприємства та спрямовані на досягнення мети дії системи;

- система фінансової логістики піддається опису за допомогою певних методів, моделей та механізмів, з імовірнісною зміною окремих параметрів. Враховуючи велику кількість факторів, які впливають на діяльність системи та їх імовірнісний характер, повністю передбачити результати діяльності системи неможливо, однак з певною апроксимацією можна отримати орієнтовні результати, тобто можливо отримати прогноз функціонування системи.

Отже, ґрунтуючись на особливостях системи управління фінансовими потоками на основі логістичного підходу, можемо сформулювати такі умови функціонування для системи фінансової логістики підприємства:

- фінансова логістична система існує в часі, просторі та знаходиться в русі. На відміну від інших систем, є однією з найбільш рухомих. Пояснюється це тим, що об'єктом управління в системі є фінансові потоки, при цьому параметри об'єкту управління постійно змінюються у часі і просторі;

- у системі управління фінансовими потоками існує єдина база для визначення класифікаційних ознак елементів: відношення до фінансових потоків підприємства та забезпечення їх руху;

- об'єкти (фінансові потоки та їх рух) та елементи (підрозділи, ресурси, зовнішнє середовище, інфраструктурні елементи, моделі та підсистеми) є автономними утвореннями, але мають між собою суттєві функціональні зв'язки, які відображаються через структуру, інформаційні потоки, процедури та механізми взаємодії окремих елементів і визначають інтегративні властивості системи;

- об'єкти, елементи, сукупність взаємозв'язків та механізмів функціонування створюють відповідну єдину інтегративну структуру системи управління фінансовими потоками, яка характеризується відповідними параметрами. Ці параметри знаходяться у взаємозалежності з базовими параметрами об'єктів (фінансових потоків) та інтегративними властивостями системи.

Загальним результатом логістичного управління фінансовими потоками на промисловому підприємстві є процедура формування бюджету фінансово-виробничої системи, що передбачає необхідність збирання та обробки значної кількості інформації, розрахунку показників фінансової ефективності логістичної системи й контролю за виконанням сформованого бюджету.

Розробка бюджету передбачає формалізацію варіантів функціонування підприємства та вибір оптимального з них, контроль відхилень та їхнього регулювання. Завдання контролю полягають у тому, щоб за допомогою підготовки й своєчасного надання необхідної інформації за підсумками бюджетного періоду орієнтувати керівництво логістичної системи на прийняття рішень і відповідні дії. Контроль здійснюється за допомогою зіставлення планових показників з фактичними протягом звітного періоду та після його закінчення. Критерієм оцінки досягнутих значень показників є дані прийнятого бюджету логістичної системи [6].

Висновки. Таким чином, управління системою фінансової логістики на підприємстві сприяє створенню самоналагоджувальної системи діяльності підприємства в сучасних умовах ринкового середовища, здатної оптимізувати господарські процеси, своєчасно виявляти відхилення, що виникають, і розробляти заходи щодо їхньої ліквідації. Все це потребує визначення чітких шляхів удосконалення системи фінансової логістики на підприємстві, що і перспективним напрямком наших майбутніх досліджень.

Список використаних джерел:

1. Сергеев В. И. Логистика в бизнесе / В. И. Сергеев. – М.: ИНФРА, 2001. – 608 с.
2. Крикавський Є. В. Логістика для економістів / Є. В. Крикавський. – Львів: Вид-во ЛНУ "Львівська політехніка", 2004. – 448 с.
3. Ларіна Р. Р. Логістика: навчальний посібник / Р. Р. Ларіна Р.Р. – Д.: ВІК, 2005. – 335 с.
4. Майборода О. В. Управління фінансовими потоками підприємства : дис. ... канд. екон. наук : 08. 04. 01 / О. В. Майборода . – Суми. – 2006. – 244 с.
5. Концева В. В. Фінансові потоки в логістичних системах / В. В. Концева, С. С. Костенко // Вісник Національного транспортного університету. – 2009. – № 19. – с. 54-62.
6. Гриценко Л. Л. Контролінг грошових потоків підприємств / Л. Л. Гриценко, І. М. Боярко, В. В. Роєнко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №3(105). – С. 148-154.

Подано до редакції 25 листопада 2013 року

Говорушко Т.А., Обушина Н.І., Собко Н.В.

Особенности управления системой финансовой логистики предприятия в рыночной среде

Углублено теоретические основы по управлению системой финансовой логистики предприятия, раскрыты ее основные составляющие и особенности

внедрения и эффективного функционирования в системе логистического менеджмента на предприятии в целом.

Ключевые слова: логистика, логистическая система, финансовая логистика, система финансовой логистики, финансовые потоки предприятия.

Govorushko T., Obushna N., Sobko N.

Features systemoy fynansy logistics management in the enterprise environment of the market environment

Profound theoretical foundations of the financial system for the management of logistics enterprises, reveals its main components and features of the implementation and effective functioning of the system of logistics management in the enterprise as a whole.

Key words: *logistics, logistic system, financial logistics, logistics financial system, financial flows of the enterprise.*

Говорушко Тамара Андріївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів Національного університету харчових технологій (НУХТ), м. Київ

Обушна Наталія Іванівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Національного університету харчових технологій (НУХТ), м. Київ

Собко Надія Вікторівна – магістр кафедри фінансів Національного університету харчових технологій (НУХТ), м. Київ.